
Krizový plán PP

Gymnázia Havlíčkův Brod

Gymnázium Havlíčkův Brod

Oficiální název školy: **Gymnázium Havlíčkův Brod**

Adresa školy: **Štáflova 2063
580 01 Havlíčkův Brod**

Telefon: **569 669 330** (kancelář)

Fax: **569 669 354**

Zřizovatel školy:

Vedení školy:

Ředitel školy:

PhDr. Hynek Bouchal, Ph.D.

Telefon: 569 669 331

Email: bouchal@ghb.cz

Statutární zástupce školy:

Mgr. Jiří Rojka

Telefon: 569 669 332

Email: rojka@ghb.cz

Zástupce ředitele školy:

Mgr. Bc. Hana Kadečková

Telefon: 569 669 332

Email: kadeckova@ghb.cz

Členové školního poradenského pracoviště:

Výchovný poradce:

Mgr. Radka Pořízová

Telefon: 569 669 352

Email: porizova@ghb.cz

Školní metodik prevence:

Mgr. Monika Sedláčková

Telefon: 569 669 340

Email: sedlackova@ghb.cz

Školní psycholog:

Mgr. Jana Příbylová

Telefon: 569 669 359

Email: pribylova@ghb.cz

Postup školy při výskytu rizikového chování:

- Tabákové výrobky, alkohol, omamné a psychotropní látky
- Agrese, šikana a kyberšikana
- Krádeže a vandalismus
- Záškoláctví
- Extremismus, rasismus, xenofobie
- Sebeпоškozování, poruchy příjmu potravy
- Netolismus
- Sekty
- Rizikové sexuální chování
- Domácí násilí
- Syndrom týraného dítěte - CAN
- Sexuální zneužívání dítěte
- Adiktologie
- Rizikové chování v dopravě a sportu
- Nošení zbraní a předmětů ohrožující zdraví
- Záznam pohovoru se žákem

Tabákové výrobky, alkohol, omamné a psychotropní látky

Doporučené postupy:

- Vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti.
- Zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí.
- Školním řádem školy a vnitřním řádem školského zařízení (dále jen „školní řád“) jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve škole, jejich nošení do školy.
- Poskytovat žákům a zákonným zástupcům nezbytné informace nutné k zajištění jejich ochrany před tímto jevem.
- Poskytovat žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
- Působit na žáky v oblasti primární prevence užívání návykových látek.
- Do veškerých poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví zakotvit informace o nebezpečnosti užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami.
- Poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i jejich zákonným zástupcům, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
- Při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek nebo distribucí OPL je třeba spolupracovat s dalšími zainteresovanými institucemi – Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, školská poradenská zařízení apod.
- V případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, orgánům sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností a zákonným zástupcům žáka.

1. Tabákové výrobky

Ve vnitřních i vnějších prostorách školy je zakázáno žákům kouřit. Prostor školy je označen viditelným textem doplněným grafickou značkou zákazu kouření. Takto jsou označeny vnitřní i vnější prostory.

Doporučené postupy: *Konzumace tabákových výrobků ve škole*

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Tabákový výrobek je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.

Pedagogický pracovník školy sepíše o události stručný záznam s vyjádřením žáka, (zejména odkud, od koho má tabákový výrobek), který založí školní metodik prevence do své agendy.

V případě porušení zákazu kouření informuje třídní učitel zákonného zástupce nezletilého žáka. V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se

jednání opakuje, vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc. Porušení zákazu kouření je hrubým porušením Školního řádu.

2. Alkohol

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázán. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholu podporovat. Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem. Školním řádem škola stanoví zákaz užívání alkoholu v prostorách školy v době školního vyučování i na všech akcích školou pořádaných.

Doporučené postupy: *Konzumace alkoholu ve škole*

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.

Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.

V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.

Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, sepíše pedagogický pracovník o události stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho má alkohol), který založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.

Pokud žák požil alkohol, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.

Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc.

Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte.

V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.

Porušení zákazu konzumace alkoholu je hrubým porušením Školního řádu. Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.

V případě podezření na intoxikaci žáka může pedagogický pracovník provést orientační test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška), ale pouze na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce s orientačním testováním žáka na přítomnost alkoholu. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje pedagogický pracovník obdobným způsobem, jak je uvedeno výše. O události sepíše pedagogický pracovník stručný záznam s vyjádřením žáka.

Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem alkoholu, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Doporučené postupy: *Nález alkoholu ve škole*

Nález alkoholu v prostorách školy:

Tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury. O nález ihned uvědomí vedení školy. Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy pro případ usvědčujícího důkazu. Zpracují stručný záznam o události.

Pracovník školy zadrží u některého žáka alkohol:

Zabavenou tekutinu nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury. O nález ihned uvědomí vedení školy a sepiší stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen. Zápis o události musí obsahovat datum, místo a čas nález a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy, člen poradenského týmu školy nebo zákonný zástupce žáka. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.

O nález pracovník školy vždy vyrozumí zákonného zástupce žáka. Pokud se jedná o opakovaný nález alkoholu u téhož žáka, vyrozumí pracovník školy o této skutečnosti i orgán sociálně-právní ochrany dítěte. V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předá pedagog zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.

3. Omamné a psychotropní látky (OPL)

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek. Školním řádem škola stanovuje zákaz užívání OPL a jejich distribuci a přechovávání. Současně stanovuje zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanovuje rovněž tyto sankce za porušení zákazu: napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy a snížený stupeň v chování. Porušení zákazu bude vždy projednáváno na pedagogické radě za účelem hodnocení klasifikace chování žáka.

Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů páchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Doporučené postupy: *Konzumace OPL ve škole*

V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit. Návykovou látku je třeba žákovi odebrat a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.

V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a přivolá lékařskou službu první pomoci. Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, zajistí pedagog vyjádření žáka, vyrozumí vedení školy a ihned zákonného zástupce, kterého vyzve, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k výuce ve škole.

Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.

I skutečnost, že žák požil OPL ve škole, je pracovník povinen ohlásit zákonnému zástupci, a to i v případě, je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy). Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště dítěte. V případě uživatele zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.

Z konzumace OPL ve škole je nutné vyvodit sankce stanovené školním řádem. Nicméně je potřeba rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu.

Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání. Obdobný postup zvolí pedagogický pracovník i v případě příchodu žáka do školy pod vlivem OPL, resp. kdy nelze prokázat, že se žák intoxikoval ve škole.

Doporučené postupy: Distribuce OPL ve škole

Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.

Přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin. Toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.

Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR (jedná o podezření ze spáchání trestného činu).

Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností. Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsáným níže.

Doporučené postupy: Nález OPL ve škole

A) V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nález. Obálku přelepí, opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru.
- O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.

B) V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- O nález ihned uvědomí vedení školy.
- O nález sepiší stručný zápis s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nález a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto

skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen člen vedení školy nebo člen poradenského týmu školy.

- O nálezu OPL vyrozumí pracovník školy Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka.
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají zajištěnou látku pracovníci školy, výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu. U řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C) V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že některý z žáků má nějakou OPL u sebe, postupují takto:

- Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce žáka.
- Žáka izolují od ostatních spolužáků. Do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

Doporučené postupy: *Prevence užívání návykových látek*

Všem osobám je v prostorách školy zakázáno užívat návykové látky nebo s nimi ve škole manipulovat. To neplatí pro případy, kdy osoba užívá návykové látky v rámci léčebného procesu, který jí byl stanoven zdravotnickým zařízením. Požívání omamných a psychotropních látek (OPL) osobami mladšími 18 let je v České republice považováno za nebezpečné chování. Každý, kdo se ho dopouští, má nárok na pomoc orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

V případě, kdy se škola o takovém chování dozví, bude tuto skutečnost hlásit zákonnému zástupci žáka. Škola je povinna oznámit orgánu sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že žák požívá návykové látky.

Distribuce OPL je v ČR zakázána a takové jednání je trestným činem nebo proviněním. Škola je povinna v takovém případě takový trestný čin přerušit a učinit tak v každém případě včasným oznámením věci policejnímu orgánu.

V případě výskytu látky, u níž je podezření, že se jedná o omamnou a psychotropní látku v prostorách školy, nebo v případě přechovávání takové látky žákem bude škola postupovat stejně jako u distribuce OPL.

Agrese, šikana a kyberšikana

1. Agrese a šikana

Šikanování je způsob chování umožňující většinou v bezprostřední komunikaci fyzickým a psychickým týráním druhých získat nad nimi pocit převahy, moci či určité výhody. Jde o jednání agresivní, často nezákonné, ale trpěné a mnohdy podporované určitou skupinou.

Doporučené postupy:

- Učitel co nejdříve oznámí své podezření vedení školy, metodikovi prevence, výchovnému poradci, školnímu psychologovi a konzultuje s nimi další postup.
- Metodik prevence společně s další osobou (ředitel školy, zástupce školy, výchovná poradkyně, školní psycholog nebo třídní učitel) individuálně pohovoří s informátory a oběťmi.
- Společně naleznou vhodné svědky a individuálně s nimi pohovoří. Nikdy nesmí společně vyšetřovat agresora a svědky, nebo konfrontovat oběti a agresory!
- Zajistí ochranu obětí. Spojí se s rodiči obětí, konzultují výskyt nepřímých znaků šikany. V případě potřeby přivolá škola lékařskou či odbornou pomoc.
- Na základě zjištěných informací posoudí vedení školy spolu s poradenským týmem, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň její závažnosti.
- Pokud jde o šikanu v pokročilém stádiu, požádá škola o pomoc odborníky.
- V případě počáteční šikany zvolí vhodnou metodu:
  - Metodu usmíření (individuální rozhovory s oběťmi a agresory).
  - Metodu vnějšího nátlaku (individuální rozhovory s agresory).
- Škola individuálně pozve rodiče agresorů. Seznámí je se situací, sdělí jim navrhovaná opatření a požádá je o spolupráci.
- Škola individuálně pozve rodiče obětí šikany. Seznámí je se situací, domluví se na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik...).
- Na třídnické hodině třídní učitel (případně ve spolupráci s vedením školy či poradenským týmem) rozebere situaci, vynechá citlivé detaily, vysvětlí nebezpečí šikany a její důsledky. Oznámí potrestání viníků. Třídní učitel spolu s poradenským týmem školy budou s třídou dále pracovat. Podle potřeby požádají o pomoc odborníky.
- Vedení školy svolá mimořádnou schůzi. Seznámí pedagogický sbor s okolnostmi vzniku šikany a s vyšetřováním případu.
- Vedení školy navrhne výchovná opatření, o kterém hlasuje pedagogický sbor.
- Z průběhu mimořádné schůze je vyhotoven zápis s domluveným postupem (např. monitoring chování, zvýšený dozor, programy na zlepšování soc. vztahů ve skupině apod.)
- V rámci mimořádné třídní schůzky je možné informovat rodiče o situaci, průběhu vyšetřování a opatřeních pro zamezení dalších potíží v třídním kolektivu.
- Učitel má vždy na mysli ochranu oběti (nesdělujte informace, které by ji mohly dále poškodit), přítomné seznámí s příznaky šikany a předá kontakty na odborné instituce.
- Mimořádné třídní schůzce může být přítomen odborník.
- Schůzky mohou proběhnout ve třídě, kde šikana vznikla, nebo také ve třídách, kde mohou nastat podobné potíže.

- Vedení školy o vzniklé situaci v případě nutnosti informuje pedagogicko – psychologickou poradnu nebo Policii ČR.

Je třeba zjistit:

Kdo je oběť?

Kdo je agresor?

Kdy a kde k šikaně dochází?

Jakou formou?

Jak dlouho a jak často to trvá?

Proč ubližovali?

Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.

Nalezení vhodných svědků.

Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).

Zajištění ochrany obětem.

Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

2. Kyberšikana

Pojem kyberšikana představuje úmyslné urážky, vyhrožování, zesměšňování nebo obtěžování druhých prostřednictvím moderních komunikačních prostředků většinou v delším časovém období. Pachatel často jedná anonymně, takže oběť netuší, od koho útoky pochází.

Anonymita

- Oběť o napadení leckdy ani nemusí dlouhou dobu vědět.
- Oběť není vždy schopná identifikovat či vystopovat agresora.
- Odosobněnost útoku.

Čas

- Útoky se prostřednictvím internetu šíří mnohem rychleji než v realitě.
- Probíhají bez přestávek - oběť je šikanována 24 hodin denně, 7 dní v týdnu.
- Útok je možné provést kdykoli (0:00, při hodině matematiky, apod.).
- Příprava a realizace útoku není časově limitována.

Místo

- Agresor může provést útok odkudkoli (škola, hřiště, kavárna, doma).
- Není nutná přítomnost agresora a oběti na stejném místě. Proměna profilu agresora i oběti.
- Pro útok není nutná fyzická, psychická či sociální zdatnost (oběť „klasické šikany“ může být kyberagresorem).
- Podmínkou provedení útoku je „kyber–gramotnost“ a její úroveň.
- Kyber - prostor je dostupný komukoli.
- Děti a mladí lidé za těmito projevy šikanu vůbec nemusí vidět.
- Obtížnost zajištění rychlé ochrany oběti.
- Často chybí svědci.
- Obtížně stopovatelný útočník.

Doporučené postupy:

- Vyrozumět vedení školy a poradenský tým školy, kteří si rozdělí role v řešení kyberšikany.
- Zajistit ochranu oběti.
- Doporučit oběti, aby:
  - neodpovídala - nekomunikovala s útočníkem, nesnažila se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožovala, nemstila se, cílem útočníka je vyvolat v oběti reakci, ať už je jakákoli.
  - blokovala útočníka – zamezila útočníkovi přístup k účtu nebo telefonnímu číslu a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktovat poskytovatele služby).
  - ukládala důkazy (screenshotty) – svěřila se blízké osobě, pro uchování důkazů oslovila někoho, kdo má vyšší IT gramotnost, ukládala SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu,
  - mluvila o tom, co se jí děje.
- Zajistit dostupné důkazy s podporou IT kolegy.
- Důkladně vyšetřit a žádat odbornou pomoc - vyšetřit všechny souvislosti se zjištěným incidentem. Zajistit si podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, Policie ČR).
- Kontaktovat a spolupracovat s webovým prostředím, kde ke kyberšikaně došlo.
- Zvolit takové opatření a řešení, které je odpovídající závažnosti prohřešku a důsledkům, které agresor způsobil.
- Informovat a poučit rodiče oběti i rodiče kyberagresora. Postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u „klasické šikany“ (např. NE konfrontace oběti a agresora).
- Poučit rodiče o tom, koho mohou (je vhodné) kontaktovat (Policie ČR, OSPOD, PPP, právní zástupce atd.). Některé případy kyberšikany nespadají do kompetence školy.
- Žádat konečný verdikt a informace - při zapojení a následně celém prošetření případu trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (PČR...) a dalších subjektů (rodiče).
- Při postizích agresorů postupovat v souladu se školním řádem.
- Informovat zasažené žáky o výsledcích šetření ve škole a udělených trestech.
- Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že rodiče odmítají spolupracovat se školou a odmítají se zúčastňovat výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět OSPOD.

Krádeže a vandalismus

Krádeže, zejména mobilních telefonů či finančních prostředků, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednání, se kterými se lze v prostředí škol setkat.

Doporučené postupy:

- Krádeže jsou protiprávním jednáním. Jakmile se škola o takovém jednání dozví, bude tuto skutečnost hlásit orgánům činným v trestním řízení, nebo doporučí poškozenému (jeho zákonnému zástupci), aby se na tyto orgány obrátil.
- Nošení cenných věcí (zejména věcí malých rozměrů) do školy je rizikové, může dojít k jejich ztrátě nebo odcizení. Škola žákům doporučuje cenné věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním nechávat doma, případně je mohou odkládat na místa k tomu určená.
- Pokud takové místo žáci nemají stanoveny, platí pro ně zákaz odkládání těchto věcí.
- I v případě, že bude žákům doporučeno nenosit do školy věci nesouvisející s vyučováním, nelze se odpovědnosti za škodu způsobenou na vnesených nebo odložených věcech jednostranně zprostit a za klenoty, peníze a jiné cennosti se odpovídá do výše stanovené občanským zákoníkem; pokud budou věci převzaty do úschovy, hradí se škoda bez omezení.
- Pedagogové vedou žáky k tomu, aby dokázali protiprávní jednání rozpoznat, byli všímaví vůči svému okolí a v případě, kdy budou svědky takového jednání, ohlásili věc pedagogickému pracovníkovi školy.

Doporučené postupy: *Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem*

O události pracovník školy sepiše záznam na základě výpovědi poškozeného. Věc předá orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost. V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Doporučené postupy: *Jak postupovat při vzniku škody*

Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka. V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody. V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

Doporučené postupy: *Jak postupovat preventivně proti vandalismu*

Každý je odpovědný za škody, které svým jednáním způsobil, a proto po něm bude škola požadovat náhradu, jestliže škodu způsobil úmyslně nebo i z nedbalosti. V poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví je třeba se problematice vzniklých škod věnovat a žáky opakovaně upozorňovat na jednání, které k poškození majetku vede a jak se takovému jednání vyhnout.

Záškoláctví

Žáci jsou povinni řádně docházet do školy a řádně se vzdělávat (§ 22 zákona č. 561/2004 Sb., Školský zákon). Rodiče jsou na začátku každého školního roku informováni o způsobu uvolňování a omlouvání žáků (Metodický pokyn MŠMT č. j. 10194/2002-14, k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, školní řád).

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona. Záškoláctví je nejvýraznější formou odporu dítěte ke škole. Záškoláctví bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či ve výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují. Prostřednictvím školního vzdělávacího programu je třeba posilovat u žáků kladný vztah ke škole, vzdělání, svým spolužákům a učitelům, nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy, nabízet mimoškolní zájmové činnosti. Žáky a rodiče je třeba důsledně seznámit se školním řádem.

Doporučené postupy:

- Nejdůležitějším momentem je zjištění příčiny, proč se žák k záškoláctví uchyluje. Na základě tohoto zjištění je možné dále jednat. Při hledání příčin si udělat dostatek času pro analýzu případu, spojit se s rodiči, případně psychologem.
- Žák je povinen účastnit se vzdělávání podle rozvrhu vyučování. Nepřítomnost ve škole může být omluvena jen pro nemoc nebo z vážných rodinných důvodů. Důvod nepřítomnosti žáka ve škole je zákonný zástupce povinen oznámit třídnímu učiteli nejpozději do tří dnů od začátku nepřítomnosti žáka.
- Uvolnění z jedné vyučovací hodiny v odůvodněných případech poskytuje příslušný vyučující.
- Zákonný zástupce informuje o uvolnění žáka třídního učitele
- V jednotlivých odůvodněných případech může škola požadovat lékařské potvrzení nebo jiný doklad o příčině žákovy nepřítomnosti ve škole.
- Neomluvená absence včetně svévolného opuštění školního areálu v době vyučování je kvalifikováno jako porušení Školního řádu.
- Žák navštěvuje lékaře v době vyučování jen v nejnnutnějším případě.
- U každého podezření o výskytu záškoláctví musí být vždy informován ředitel školy.
- V případě závažných forem záškoláctví třídní učitel dále spolupracuje s výchovným poradcem, metodikem prevence, školním psychologem, pedagogicko-psychologickým poradenstvím, oddělením sociálně právní ochrany dětí, Policií ČR.
- Školní docházku eviduje třídní učitel a v případě podezření na záškoláctví se obrací na zákonného zástupce nezletilého žáka.
- U prokázaného záškoláctví je nutné žáka bezprostředně postihnout a ihned spolehlivým způsobem vyrozumět zákonného zástupce žáka.
- V rámci prevence a ochrany před rizikovým chováním škola postupuje dle platných předpisů a směrnic. Učiní další nezbytná opatření včetně zaslání hlášení příslušným úřadům.

- Prostřednictvím školního vzdělávacího programu je třeba posilovat u žáků kladný vztah ke vzdělání, svým spolužákům a učitelům, nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy, nabízet mimoškolní zájmové činnosti.

Rozlišujeme několik kategorií záškoláctví:

- *pravé záškoláctví – žák školu nenavštěvuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí*
- *záškoláctví s vědomím rodičů*
- *záškoláctví s klamáním rodičů – děti dokáží přesvědčit své rodiče o zdravotních či jiných potížích, rodiče absenci omlouvají*
- *útěky ze školy – v některých případech žák opouští školu během vyučování, v jiných pouze třídu na několik hodin a pohybuje se po budově školy*
- *odmítání školy – výskyt školní fobie či deprese u žáků*

Extremismus, rasismus, xenofobie

Extremismus je porušování či zneuznávání základních etických, právních a jiných společenských standardů, zejména ve spojení s verbální nebo fyzickou agresivitou, násilím nebo hrozbou násilí. Je motivován zejména rasovou, národnostní, náboženskou či sociální nenávistí.

Rasismus dělí společenské skupiny podle rasového klíče. Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování. Výskyt rasismu a extremismu ve škole je podmíněn i tradicemi, specifiky a problémy určitého regionu a podmínkami na konkrétní škole. Příklon k extremismu ovlivňují osobnostní dispozice, které jsou dotvářeny rodinným, školským a volnočasovým prostředím. Silný je především vliv blízkých vrstevníků a rodiny.

Doporučené postupy:

- Je třeba zjistit hloubku extremistického, rasistického či xenofobního přesvědčení u jednotlivců, případně vazby na extremistickou skupinu mimo školu. Zároveň je třeba zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě nebo škole.
- Je třeba okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky.
- V případě zjištění hlouběji zakotvených postojů (opakované verbální či vizuální projevy s možným extremistickým podtextem, účast žáka v extremistické partě, užití násilí s extremistickým podtextem) informuje pedagog rodiče a nabídne jim spolupráci.
- V případě závažných projevů (především násilných) informujeme Policii ČR (podezření na promyšlenou a extremisticky, rasisticky nebo xenofobně motivovanou činnost a na takto motivované vážnější formy násilí).
- Žákům je třeba zprostředkovávat demokratické hodnoty a principy lidských práv a tolerance. Také s nimi hovořit o extremismu a o negativě spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu, xenofobie. Dále o možnostech sankcí za projevy extremismu a souvisejících jevů.
- Ve výuce se zaměřit na osvětu této problematiky, případně pozvat experty k diskusi se žáky.

Mezi rizikové chování žáků patří:

- *verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu*
- *agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky*
- *zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu*

Sebepoškozování, poruchy příjmu potravy

1. Sebepoškozování

Jedná se o komplexní autoagresivní chování, které lze nejlépe chápat jako nezralou odpověď na akutní anebo chronický stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody. Za patologické sebepoškozování se obecně nepovažuje poranění, které je v dané kultuře tolerované (např. piercing a tetování). Nejčastějším místem poškození bývají ruce, zápěstí a stehna.

Mezi způsoby sebepoškozování patří:

- *řezání, pálení kůže, škrábání, píchání jehlou, rozrušování hojících se ran, kousání, údery, nárazy, tahání vlasů a kůže*

Psychologického hledisko - lidé často:

- *trpí chronickou úzkostí*
- *mají sklon k podrážděnosti*
- *sami sebe nemají rádi, sami sebe znehodnocují*
- *mívají intenzivní agresivní pocity, které výrazně odsuzují a často potlačují nebo obracejí proti sobě*
- *mívají sklon jednat v souladu se svou momentální náladou*
- *bývají depresivní a mívají sebevražedné a sebedestruktivní sklony*
- *cítí se slabí, bezmocní*

Motivem sebepoškozování bývá:

- *snaha zmírnit vnitřní napětí, snaha uniknout z nesnesitelné situace nebo neúnosného duševního stavu, snaha odstranit pocity viny, studu, dosažení pocitu očištění, odpoutání pozornosti od jiných problémů*
- *znovuprožití traumatu ve snaze o jeho zpracování*
- *dosažení poranění, která jsou viditelná a léčitelná na rozdíl od těch neviditelných duševních*

Doporučené postupy:

- Pokud pedagog zjistí příznaky sebepoškozování, situaci konzultuje s výchovným poradcem, školním psychologem či metodikem prevence.
- V případě nutnosti je dále navázána spolupráce s rodiči žáka, pediatrem či psychopediatrem, eventuálně je osloven orgán sociálně právní ochrany dítěte. Pedagogický pracovník není terapeut!
- V případě přímého rizika závažného ublížení či ohrožení života škola kontaktuje psychiatrické oddělení či kliniku spádové nemocnice, a to i nedobrovolně – cílem je zabránit vážnému poškození zdraví žáka!
- Pokud žák není aktuálně ohrožen závažným sebezraněním, jsou osloveni zákonní zástupci žáka a jsou jim předány kontakty na dostupné psychiatrické či psychologické ambulance či krizová centra, která mohou dále pomoci situaci řešit.

- Je třeba snažit se navázat systematickou dlouhodobou spolupráci mezi rodinou a školou.

2. Poruchy příjmu potravy

Mezi poruchy příjmu potravy řadíme především mentální anorexii a bulimii. Z této kategorie rizikového chování nelze ani vyloučit problémy se záchvatovým přejídáním či obezitou vyššího stupně. Společně představují ve svých projevech mezní polohy jídelního chování od život ohrožujícího omezování příjmu potravy až po přejídání spojené se zvracením nebo jinou nevhodnou kompenzací energetického příjmu. Pro všechny poruchy je příznačný nadměrný strach z tloušťky či nadváhy, nespokojenost s vlastním tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení. Tyto poruchy se nejčastěji objevují u dívek v adolescentním věku, mohou jimi trpět i chlapci. Bulimie a mentální anorexie se mohou vyskytovat každá zvlášť nebo i obě zároveň. Cesta k uzdravení není jednoduchá, málokterá dívka (chlapec) se dokáže z bludného kruhu dostat bez pomoci odborníků.

Doporučené postupy:

- V případě poruch příjmu potravy je vhodné vyrozumět nejen rodiče, ale také pediatra, a to vždy, když dítě výrazněji zhubne, nebo bylo opakovaně přistiženo, že zvrací (stačí informace od vrstevníků).
- Rodiče je vhodné informovat, i když dítě nechodí do školní jídelny.
- Dítě a rodinu je třeba motivovat k návštěvě specialisty (psychiatrické a psychologické ambulance, krizová centra, linky důvěry).

Příznaky:

- *rychlé zhubnutí*
- *BMI index je 17,5 a méně*
- *zvracení s jakoukoliv argumentací*
- *vnímá sebe sama jako příliš tlustou/tlustého*
- *nespavost, nesusředěnost*
- *při vzniku onemocnění před pubertou je tato opožděna či zastavena*
- *kožní problémy a zhoršená kvalita vlasů*

Netolismus

Jedná se o závislost na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména počítačové hry, sociální sítě, internetové služby (např. různé formy chatu), virální videa, mobilní telefon, televize a další. Rizika spojená s netolismem je možné rozdělit na tělesná, psychologická a sociální. Mezi tělesná rizika lze řadit časté bolesti pohybového aparátu (bolest šíje, ramen, bederní páteře, drobných kloubů, zápěstí atd). Se sedavým způsobem života mohou být spojeny další problémy, např. obezita, cukrovka a srdeční onemocnění. Popisovány jsou také případy epilepsie, vyšší tendence riskovat, která zvyšuje riziko úrazů. Časté jsou bolesti očí, dále pálení a slzení očí, výskyt tiků, skvrny před očima a potíže při zaostřování při přenášení pohledu z blízkého na vzdálený cíl či naopak.

Psychologická a sociální rizika jsou zastoupena nadužívání počítače, které významně zasahuje do organizace času a projevuje se například nepravidelností v jídle nebo nedostatkem spánku. Dále se zhoršují mezilidské vztahy v rodině a zvyšuje se riziko závislostního chování. Zatěžování nervového systému vede k poruchám paměti a komunikačních schopností. Předpokládá se také větší sklon k agresivitě, rvačkám, šikanování, nepřátelskému nebo podezřívavému ladění. Problematickým se také může stát odtržení od reality. Pro netolismus je charakteristický pozvolný, plíživý a neuvědomělý vznik, neostrá hranice mezi vyžíváním, používáním, problémovým užíváním a závislostí. Charakteristický je růst jednoho programu (způsobu chování) na úkor druhých do té míry, že je schopen vyřadit životně důležité programy. Pro pochopení podstaty netolismu je třeba uvědomit si, jaké potřeby dítěte či dospělého hraní on-line her vlastně uspokojuje.

K příznakům netolismu patří:

- *méně vykonané práce*
- *pocit prázdnoty, když není člověk u počítače*
- *ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače*
- *rostoucí nervozita a neklid, když člověk delší dobu nemůže hrát*
- *přemýšlení o počítači, když ho člověk zrovna nepoužívá*
- *kradení peněz na nákup her*
- *stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry*
- *zkreslování, zatajování informací o své závislosti*
- *hraní kvůli úniku od osobních problémů*
- *narušené vztahy s rodinou*
- *zanedbávání učení a zhoršení studijních výsledků*
- *opouštění dřívějších zájmů a přátel*

Doporučené postupy:

- Zásadní pro možnost poskytnutí pomoci je vytvoření důvěryhodného vztahu mezi školou a rodiči dítěte.
- Je možné spolupracovat také s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, odbornými zdravotnickými zařízeními či nestátními organizacemi orientovanými na danou problematiku.
- Základem prevence je kvalifikované pozorování pedagoga, které může poukázat na více typů rizikového chování.

- Pedagog by měl dokázat vzbudit důvěru a nabídnout adekvátní pomoc - zprostředkování kontaktů na odborná zařízení a podpora žáka při řešení obtížných situací (pedagogicko-psychologické poradny, středisko výchovné péče, nestátní organizace zabývající se prevencí netolismu).
- Legislativní rámec vztahující se konkrétně k netolismu neexistuje.

Sekty

Pojem sekta rozumíme v kontextu primární prevence rizikového chování určitou ohraničenou sociální skupinu, jejíž členové sdílejí ideologický koncept, jehož prostřednictvím se skupina vymezuje vůči svému okolí, a dochází při tom k postupné sociální izolaci, manipulaci a ztrátě soukromí. V českých právních předpisech není žádným způsobem omezeno nošení náboženských symbolů ve veřejném prostoru, tedy ani ve škole. Žák tedy může ve školním prostředí nosit nebo užívat náboženské symboly, avšak jen tehdy, pokud nezvyšují riziko ohrožení zdraví žáka či ostatních, či neznemožňují výkon určité činnosti. Nedoporučuje se tak např. nošení řetízků při hodinách tělesné výchovy aj. Nošení muslimských šátků (hidžábu) by nemělo především ohrožovat bezpečnost nositelek.

Typické rysy sekty:

- *izolovanost, relativní uzavřenost*
- *posilování pocitu výlučnosti*
- *udržování nonkonformního opozičního postavení*
- *touha po zbudování ideálního společenství*
- *zdůrazňování etických rozměrů náboženského života*
- *autoritativní systém řízení*
- *existence jednotného a vysvětlujícího univerzálního klíče*
- *eklekticismus (myšlení, kdy se jedinec nedrží hotových systémů, vzorů, ale vybírá si z nich jen ty prvky, které se mu zdají být nejlepší)*

Doporučené postupy:

- U každého podezření na výskyt osob ovlivněných novými náboženskými směry ve škole by mělo být informováno vedení školy, zákonný zástupce, třídní učitel a členové školského poradenského pracoviště. V odůvodněných případech je dále možné kontaktovat OSPOD či Policii ČR.
- Nikdy striktně nekázat a neodsuzovat.
- Vyhýbat se tabuizaci některých témat.
- Poskytovat co nejobjektivnější informace za využití všech dostupných uvedených zdrojů.
- Nikdy nezesměšňovat a nedegradovat (nejen mediální) „idoly“.
- V případě podezření na konkrétní problém v okolí se snažit získat co nejvíce informací.
- Pokud je rodina členem společenství se znaky sekty a není podezření na zanedbávání péče či jiný trestný čin vůči dítěti, není možné ze strany pedagoga ovlivnit zapojení dítěte do tohoto společenství.

Rizikové sexuální chování

Rizikové sexuální chování může negativně ovlivňovat jedince, který se ho dopouští, či se ho nějakým způsobem dotýká, a to jak v čase, kdy se odehrává, tak i v budoucnosti. Následně se může projevit ve vývoji psychiky (např. posun hodnot), v psychologicko-sexuologické oblasti (např. preference patologických sexuálních aktivit), ve zdravotní (např. pohlavně přenosné nemoci) a sociální oblasti (např. navazování neadekvátních sociálních vazeb). K rizikovému sexuálnímu chování patří např. předčasný začátek pohlavního života, vysoká frekvence pohlavních styků, náhodné známosti, či prostituční chování. Dítě může být buď aktivním konatelem rizikového sexuálního chování, nebo jeho obětí. Za sexuální rizikové chování je považován soubor projevů chování doprovázejících sexuální aktivity a vykazujících prokazatelný nárůst zdravotních, sociálních a dalších typů rizik. Může se jednat o chování v populaci běžné (např. nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti). Patří sem také různé nové fenomény přinášející riziko i jiných než pouze zdravotních dopadů, jako je například zveřejňování intimních fotografií na internetu či jejich zasílání mobilním telefonem. Eventuálně nahrávání na video se zvýšeným rizikem zneužití takového materiálu. V oblasti primární prevence je třeba především vytvářet zdravé postoje, které následně ovlivňují chování jedinců (případně i změnu postojů), a to ještě dříve, než k sexuálnímu rizikovému chování skutečně dojde.

Existují tři základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé:

- *pokud ho dítě neprovádí v soukromí*
- *pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího*
- *pokud se ze sexuálního chování stane nutkové chování*

Mezi základní principy prevence rizikového sexuálního chování patří:

- *preventivní programy přizpůsobit věku a vzdělání cílové skupiny*
- *předávat informace o způsobech ochrany před nemocemi*
- *informovat o tom, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování*
- *upozorňovat na práva dítěte a důstojnost člověka*
- *podporovat tvorbu zdravých postojů k vlastnímu tělu, vztahům a sexuálnímu chování*
- *minimalizovat projevy nesnášenlivosti, předsudků v oblasti sexu a sexuální orientace*
- *zabezpečit lepší spolupráci školy a rodiny*
- *včasně poučení dítěte, na koho se může obrátit v případě nouze nebo ohrožení*

Doporučené postupy:

- Zjištění sociálního klimatu ve třídě, včasná intervence, besedy a jiné.
- Pedagog si může všimnout i tělesných změn dítěte viditelných pouhým okem. Pokud by v této oblasti učitel shledal něco podezřelého nebo něco, co se mu zná mimo normu, měl by na to upozornit zákonného zástupce a nabídnout mu návštěvu odborníka (pediatr, sexuolog, gynekolog, androlog či urolog).

- Pedagog by si měl být vědom, že je potřeba brát vážně každé sdělení dítěte a nepodceňovat je.
- Učiteli rovněž nepřísluší posuzovat pravdivost oznámení či tvrzení dítěte. To přísluší až soudu, resp. soudnímu znalci.
- Dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte. Zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) je povinen ohlásit Orgánů sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) nebo Policii ČR.
- Pedagog by měl o částech lidského těla týkajících se pohlavních orgánů mluvit bez zvláštního emočního náboje.
- Dítě by mělo být informováno o všem, co ho zajímá, důležitou však zůstává forma sdělení.
- Pokud se učitel necítí zcela jist či nedokáže odpovědět na nějakou otázku dítěte, je důležité dát dítěti najevo, že jeho otázku slyší, že neubírá na jejím významu, jenomže neumí přesně odpovědět. Zároveň by měl mít v záloze někoho, na koho může dítě odkázat.

Domácí násilí

Domácí násilí řadíme mezi typy rizikového chování, které mohou ohrozit zdravý vývoj žáků a mít nepřímé dopady na chování žáků. Má negativní vliv na harmonický vývoj dětí a mladistvých zejména v oblasti emocionální a vztahové. Může ohrozit i zdravý tělesný vývoj. Domácí násilí je netypickou formou rizikového chování pro školní prostředí. Navíc je poměrně složité ho přesně identifikovat a správně vyhodnotit míru a potřebu podpory z vnějšího prostředí. Násilí, které se odehrává v rodině, se může projevovat v chování žáka a může být jedním z důvodů dalších forem rizikového chování (např. záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškozování, násilné chování aj.) Domácí násilí představuje obvykle fyzické, psychické, sociální, ekonomické nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, k němuž dochází skrytě v soukromí. Je typické, že se intenzita násilného chování v průběhu času stupňuje.

Ve všech formách domácího násilí může dítě figurovat jako oběť i jako svědek. Děti jsou za svědky domácího násilí považovány, pokud vidí či slyší násilné projevy, vidí důsledky násilí. Přítomnost dítěte u domácího násilí považuje WHO za psychické týrání dítěte.

Charakteristické znaky domácího násilí (dále DM):

- *je opakované a neveřejné*
- *eskaluje*
- *role oběti a agresora jsou jasně rozdělené, nezaměňují se*
- *zneužívání moci a kontroly ze strany agresora, která v oběti vzbuzuje strach*
- *pachatel bývá násilný většinou jen ke své oběti*
- *pachatel považuje svoje chování za ospravedlnitelné*
- *chování oběti je zaměřeno na zajištění přežití*

Působení na děti, které se s domácím násilím setkaly, ať již ve formě obětí či svědků náleží odborníkům, nikoliv škole.

Povinnosti a omezení školy:

- Škola nemůže být tím, kdo primárně zasahuje do řešení situace v rodině.
- Není úlohou pedagoga usuzovat na domácí násilí na základě svých pocitů, vyvozovat je z chování a projevů dítěte.
- Pedagog je však povinen jednat v okamžiku, kdy se mu například dítě svěří či pokud zaznamená dlouhodobé nezpochybnitelné známky násilí páchaném na dítěti.
- Pokud se ukáže, že je dítě obětí domácího násilí, které splňuje skutkovou podstatu trestného činu, je zaměstnanec školy povinen tuto skutečnost oznámit Policii ČR a OSPOD.

Základní pravidla primární prevence:

- Primární nespecifická prevence spočívá v posilování sebevědomí dítěte, schopnosti říci „ne“.
- V rámci nespecifické prevence by se škola měla zaměřit zejména na rozvoj schopnosti řešit konfliktní situace nenásilným a bezpečným způsobem.

- Děti by měly mít informace o nebezpečných situacích, kdo jim a jak může pomoci v případě ohrožení.
- Děti by měly být seznámeny s různými formami domácího násilí. Dále, že násilné chování v rodině není omluvitelné a že za násilí může ten, kde jej koná, protože si sám volí, jak se bude chovat.
- Žák by měl být seznámen s tím, na koho se v rámci školy může se svými starostmi obrátit (školní psycholog, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, ten, komu dítě důvěřuje).
- V neposlední řadě by měl žák v rámci nespécifické prevence poznat, jak vypadají zdravé a nezdravé vztahy a základní techniky zvládnání vzteku.
- Primární prevence specifická spočívá zejména v seznámení dětí s jejich právy a povinnostmi a to adekvátně jejich věku.

Doporučené postupy:

- Pokud se žák sám svěří učiteli, měl by mu učitel projevit důvěru, nebagatelizovat jeho sdělení, neobviňovat jej ze lži a podpořit jej.
- Měl by jej informovat o tom, že se na domácí násilí vztahuje ohlašovací povinnost a on musí jednat v souladu s ní.
- Když se dítě pedagogovi svěří, je dobré klást dítěti otevřené otázky, které umožňují, aby dítě svými slovy popsalo, co se stalo:
  - Řekni mi, co se stalo.
  - Co se stalo potom?
  - Kde jsi přešel/a k této modřině?
- Rolí učitele je zprostředkovat dítěti potřebné informace a přizvat k řešení situace odborníky, kteří se dané problematice systematicky věnují.
- Pokud se na pedagoga obrátí rodič – oběť domácího násilí, měl by jej pedagog odkázat na další odborníky, kteří se této problematice systematicky věnují (intervenční centra, azylová centra, dětská krizová centra, Policie ČR).

Syndrom týraného dítěte – CAN

Jedná se o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny. Syndrom týraného dítěte se projevuje zejména v chování dítěte, kdy lze pozorovat celkovou stísněnost a nezáměr o dění kolem, zvýšenou opatrnost v kontaktu s dospělými (vyděšené reakce, úzkost) a citová dráždivost nebo agresivní projevy na sebemenší podněty. Dalším varovným signálem může být váhání s odchodem domů po vyučování, útky z domova či sebepoškozování.

Pro syndrom týraného dítěte jsou dále typické viditelné známky na těle poškozeného (opakující modřiny a otoky, časté zlomeniny, viditelné otisky předmětů či rukou) a jasné známky zanedbání rodičovských povinností a péče (podvýživa, špatná hygiena, celková vyčerpanost, chudá slovní zásoba). V rámci všeobecné prevence je třeba tuto problematiku zařadit do výuky, kdy by žáci měli být informováni o dětských právech a hranicích, které by neměl ani rodič překročit. Dále je nutné, aby žák věděl co dělat, pokud se osobně setká s projevy týrání, zneužívání či zanedbávání a na koho se může obrátit.

Některé projevy zanedbávaného dítěte:

- *má citově chudé nebo velmi špatné vztahy s rodiči*
- *touží po citu a pozornosti jakéhokoliv dospělého*
- *je neobvykle unavené až apatické, někdy naopak nezvládnutelné*
- *všechno jí hladově a hltavě*
- *chodí za školu nebo do ní chodí pozdě, má potíže s učením*
- *zdráhá se odcházet domů*

Doporučené postupy:

- **V případě zjištění syndromu CAN učitel nepostupuje sám.**
- Důležitá je všímavost pedagoga, zda dítě nese nějaké stopy týrání. Jde o změny chování žáka či o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem.
- Pedagog by se měl vždy pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Rozhovor s dítětem nemusí vést pouze třídní učitel, ale i jakýkoliv jiný zaměstnanec školy, kterému žák důvěřuje. Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít!
- Další informace je možné získat od spolužáků či sourozenců.
- Ve většině případů je vhodné oslovit rodiče, kteří by měli okomentovat to, jak si vysvětlují problémy, které učitel u dítěte vyzoroval. Můžeme tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání.
- Dle závažnosti informuje pediatra, OSPOD, místní oddělení Policie ČR, či další odborníky. Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení.
- Pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost na OSPOD.

Sexuální zneužívání dítěte

Zvláštním případem syndromu týraného dítěte je sexuální zneužívání, za které je považováno jakékoli nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo se s dítětem dostal do nějakého kontaktu. Pohlavní zneužívání se dělí na dotykové a bez dotykové.

Doporučené postupy:

- Při podezření, nebo když se dítě svěří pedagogovi a bude žádat pomoc, by měl učitel následné kroky diskutovat s výchovným poradcem, metodikem prevence, školním psychologem a ředitelem školy.
- Vyšetření je vhodné přenechat odborníkům, kteří zjistí, zda se jedná o důvodné podezření.
- Učitel by neměl nutit dítě mluvit o detailech, ale spíše mu naslouchat a zprostředkovat možnosti řešení situace.
- Po uskutečnění rozhovoru by si měl vše zapsat.
- V procesu ochrany dítěte z pohledu pedagoga by také neměl chybět rozhovor s rodiči dítěte. Účelem tohoto rozhovoru není pouze informovat rodiče o problému, ale i o doplnění dosavadních informací a potvrzení podezření, že je dítěti v rodině ubližováno.
- V kontaktu s rodiči by měl učitel postupovat maximálně opatrně, nevyslovovat žádné dohady ani obvinění. Rodičům pouze sdělí důvod obav o dítě, ale měl by se při tom vyhnout odkazům na sdělení samotného dítěte.
- V případě, že je podezření pravdivé a dítě je v rodině skutečně ohroženo, je pravděpodobné, že budou rodiče reagovat agresivně a zaujmou obrannou pozici ještě dříve, než je podezření zcela vysloveno.
- Pokud má pedagog podezření, že se násilí netýká jen dítěte, ale i jednoho z rodičů, je vhodné s ním hovořit také o samotě, bez potenciálního pachatele domácího násilí.
- V případě, že se dítě stalo obětí zneužívání mimo rodinu, budou rodiče pravděpodobně reagovat odlišně. Budou spolupracovat a uvítají jakékoli aktivity zaměřené na prokázání zneužívání, ubližování a ochranu dítěte.
- Zjištění, že bylo jejich dítě fyzicky týráno, sexuálně zneužito je pro rodiče obrovský šok. Mohou prožívat návaly hněvu a agresivity spolu s pocity viny a selhání. V této situaci je vhodné jim doporučit návštěvu psychologa, jehož terapeutická první pomoc a péče je pro ně stejně důležitá, jako pro jejich dítě.

Adiktologie

Závislostí je míněno cokoliv, co je závislostním vztahem. Pokrývá tedy široké spektrum. Adiktologie se tedy zabývá závislostmi na alkoholu, drogách, ale i hracích automatech či závislostními partnerskými vztahy. Spojuje lidi s různorodou primární odborností a její základní otázkou je jak lze odhalit, porozumět a vysvětlit příčiny a následky vzniku a rozvoje návykového chování, které může ústít až do závislosti.

Definice syndrom závislosti:

Je to skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší pravděpodobnost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje. Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- *silná touha nebo pocit puzení užívat látku*
- *potíže v sebeovládání*
- *tělesný odvykací stav*
- *průkazná tolerance k účinku látky*
- *postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů*
- *pokračování užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků*

Doporučené postupy:

- V případě, kdy se škola o takovém chování dozví, bude tuto skutečnost hlásit zákonnému zástupci žáka.
- Do veškerých poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví musí škola zakotvit informace o nebezpečnosti užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami.
- Pedagogický pracovník nesmí žáky prohledávat.
- Pedagogický pracovník ve škole, školském zařízení, či na mimoškolní akci může žáka vyzvat k vydání věcí (nesmí je však bez souhlasu zabavit) nebo může volně položené věci související se závislostí odstranit z dosahu osob mladších 18 let – platí u tabákových výrobků.
- Pokud škola vyzpozuje závislostní chování u žáků, nahlásí tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), popř. kontaktuje místí oddělení Policie ČR.

Rizikové chování v dopravě a sportu

Jedná se o relativně novou formu rizikového chování z hlediska masového rozšíření. Toto rizikové chování lze definovat jako záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví nebo dokonce přímému ohrožení života v rámci sportovní činnosti nebo v dopravě. Patří sem např. tajné závody aut přímo za plného provozu, záměrné ježdění pod vlivem psychoaktivních látek, nekvalitně připravené raftové sjezdy divokých řek bez potřebného vybavení a zkušeností, snowboarding v lavinových polích nebo extrémní sjezdy horských kol v nebezpečném terénu bez ochranných pomůcek.

Doporučené postupy:

- V případě zjištění rizikového chování žáka, které ohrožuje jeho zdraví a život a zdraví a život ostatních osob, informuje pedagog vedení školy a školské poradenské pracoviště.
- Nebezpečnou věc může pedagog zajistit.
- Okamžitě informovat zákonného zástupce žáka a vyzvat ho k návštěvě školy, kde mu bude nebezpečná věc předána.
- Zajistit intervenci na téma bezpečnost a ochrana zdraví a odpovědnost za svůj život a zdraví.
- V odůvodněných případech je dále možné kontaktovat OSPOD či Policii ČR.

Doporučený postup: v případě drobného úrazu

- Úraz ošetří pedagog přítomný na výuce (dozoru, je-li přestávka).
- Ošetřující pedagog nahlásí úraz třídnímu učiteli žáka a zapíše úraz do Knihy úrazů (u hospodářky školy).
- Třídní učitel dle závažnosti úrazu informuje zákonného zástupce žáka, případně je vyzve k vyzvednutí žáka, je-li třeba následné lékařské vyšetření/ošetření.

Doporučený postup: v případě vážného úrazu

- První pomoc při úrazu poskytne pedagog přítomný na výuce (dozoru, je-li přestávka), zavolá (je-li to nutné) rychlou záchrannou službu (155).
- Nahlásí úraz třídnímu učiteli, řediteli školy, školskému poradenskému a zapíše úraz do Knihy úrazů (u hospodářky školy).
- Škola (třídní učitel) telefonicky informuje zákonného zástupce žáka.
- Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že v souvislosti s úrazem byl spáchán trestný čin nebo přestupek, nebo jedná-li se o smrtelný úraz, podá ředitel školy hlášení místně příslušnému útvaru Policie ČR.
- Třídní učitel žáky seznámí s událostí, provede opětovné poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví a předcházení vzniku úrazům. O tom provede zápis do třídní knihy.

Nošení zbraní a předmětů ohrožující zdraví

Je zakázáno nosit do školy a používat věci nebezpečné pro zdraví a život svůj a ostatních osob (střelné zbraně, výbušniny, třaskaviny, petardy, zápalky a zapalovače a jiné.

Doporučené postupy:

- Informovat vedení školy a školské poradenské pracoviště.
- Zajistit nebezpečnou věc.
- Okamžitě informovat zákonné zástupce žáka a vyzvat ho k návštěvě školy, kde mu bude nebezpečná věc předána.

Záznam o pohovoru se žákem

Jméno žáka /žákyně:

Datum narození:

Bydliště:

Škola – třída – ročník:

Účastníci pohovoru (jméno a prac. zařazení):

Stanovisko školního poradenského pracoviště:

Zápis z pohovoru:

Závěry pohovoru, doporučení, dohodnutý další postup:

Datum:

Podpis žáka:

Razítko školy:

Související dokumenty:

Školní řád

Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání

Preventivní program

Ochrana člověka za mimořádných událostí

Minimální standard bezpečnosti – Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (č.j.: MSMT-1981/2015-1)

Krizový plán školy je platný od 1. 9. 2018

Krizový plán školy nabývá účinnosti dnem 1. 9. 2018

Ředitel školy: PhDr. Hynek Bouchal, Ph.D.

Vypracovala: Mgr. Monika Sedláčková, školní metodik prevence